

культуре.

2. И если в сфере спорта действуют, как правило, экстремальные режимы преобразования физического потенциала человека, то в области физического воспитания в силу различных обстоятельств интенсивность этого процесса бывает явно недостаточной. Возникает необходимость своеобразного компромисса, позволяющего в полной мере использовать достижения физкультурного знания, опыт спортивной подготовки и (в то же время) уйти от примитивизма и организационно-методической слабости физического воспитания.

Литература

1. Абасов З. А. Понятно – терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности / З. А. Абасов // *Философия образования* – 2006 - №1 (15) – с. 56 – 62.
2. Викторова Л. В. Инновационные процессы в образовании / Л. В. Викторова // *Инновации в образовании* – 2002 - №2 – с. 6.
3. Даниленко Л. І. Керування процесом здійснення інноваційною діяльністю в системі загальної середньої освіти / Л. І. Даниленко // *Післядипломна освіта в Україні* – 2003 - №3 – с. 70 – 73.
4. Самоха Р. А. Іноваційні технології фізичного виховання студентів педагогічних університетів із застосуванням народних традицій. Автореферат дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / Р. А. Самоха // *Академія педагогічних наук України – Інститут проблеми виховання* – Київ, 2007 – 19 с.

Reference

1. Dennison P. E. (2011) *Edu – k Style Guide: The Style and Standards of Education Kinesiology* / P. E. Dennison, G. E. Dennison, Ventura, California, USA, – p.520.
2. Hoffman Shirl. J.(1987) *Toward Pedagogical Kinesiology* / Shirl J. Hoffman // *Quest Academic Journal*. - Summer, vol. 28, p.38
3. Tinning R. (2008) *Pedagogy and the Field of Kinesiology* / R. Tinning // *Quest Academic Journal*. vol. 60, pp.405 – 424.

Бадецький М.Й.
аспірант,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У 40–80 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто особливості фізичного виховання студентів у 40-80 роках ХХ століття, з'ясовано соціально-економічні передумови розвитку фізичного виховання в досліджуваній період. Обґрунтовано етапи функціонування та розвитку фізичного виховання студентів у вищих педагогічних навчальних закладах України. Проаналізовано його організаційні основи, теоретико-методологічні засади. Висвітлено змістове наповнення навчальних програм з фізичного виховання для студентів вищів згаданого періоду, а також організацію навчального процесу та форми роботи зі студентами, виокремлено тенденції цього історичного періоду щодо змісту, структури, функцій фізичного виховання студентів вищів, педагогічних зокрема.

Ключові слова: фізичне виховання, методологія, навчальна програма, структура, функція.

Бадецький М. *Сущность, структура и основные функции физического воспитания студентов в 40-80 годах XX века.* В статье рассмотрены особенности физического воспитания студентов в 40-80 годах XX века, выяснено социально-экономические предпосылки развития физического воспитания в исследуемый период. Обосновано этапы функционирования и развития физического воспитания студентов в высших педагогических учебных заведениях Украины. Проанализированы его организационные основы, теоретико-методологические основы. Освещены содержательное наполнение учебных программ по физическому воспитанию для студентов вузов упомянутого периода, а также организацию учебного процесса и формы работы со студентами, выделены тенденции этого исторического периода по содержанию, структуре, функций физического воспитания студентов вузов, педагогических частности.

Ключевые слова: физическое воспитание, методология, учебная программа, структура, функция.

Badetskyi M. *Essence, Structure and Basic Functions of Physical Education of Students in the 40s - 80s of the XX Century.* The article focuses on the features of the physical education of students in the 40s -80s. The twentieth century can be divided into two stages in the chronological range of 1940s -1980s concerning the development of physical culture in the system of higher education. The first stage of 1945 - the end of the 1950s was held under conditions of the post-war reconstruction of economy, which was aimed at the efforts of the entire society. It was characterized by the restoration of the activities of physical culture organizations, the gradual increase in the mass character of physical culture movement. The resource base was replenished at the expense of universities themselves and for this reason it was very poor in most of them. The educational process in physical culture did not stand out as stable or of high quality. The second stage of 1960s -1985th was associated with the introduction of new curricula on physical education in the system of higher education and the creation of a single student association "Burevisnyk" ("Petrel"), which allowed to coordinate and develop all the areas of physical culture movement at universities more clearly. It is at that stage of development that the scheme of the educational process was introduced, the work on organizing extra-curricular forms of physical activity was arranged, the personnel problem was solved, the resource base was formed and medical services were improved. The process of functioning and development of the physical education of future teachers in higher education institutions of Ukraine in the 2nd half of the 20th century (40s - 80s), as well as education in general, was based on the materialist conception of

the universe, communist ideology, authoritarianism, which determined the methodological basis for research in the Soviet times. These subperiods have their characteristic features, first and foremost, regarding the educational load, types and forms of physical education, material and technical support, etc., but no significant differences are observed, since the structure of the leadership of the Soviet system in physical education was based on the principle of vertical submission (1936) and did not change up to the collapse of the USSR (1990).

Keywords: *physical education, methodology, curriculum, structure, function.*

Постановка проблеми. Нагальна проблема оздоровлення молоді та формування основ здорового способу життя робить затребуваним потенціал педагогічних ідей минулого, що сприяють розвитку теорії та методики викладання фізичної культури в вузах, частково реалізованих в радянський період, коли був накопичений певний досвід фізичного виховання студентів. Проблеми навчальної та спортивної роботи з фізичної культури у вищій школі на сучасному етапі можуть бути розв'язані більш успішно, якщо будуть виявлені і враховані закономірності, тенденції попереднього історичного періоду щодо змісту, структури, функцій фізичного виховання студентів вишів, педагогічних зокрема.

Аналіз публікацій. Історико-методологічні аспекти розвитку програмно-нормативних основ фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах України впродовж XX століття розглядає С. Козіброцький, узагальнюючи характерні тенденції розвитку структури, змісту, спрямованості програмно-нормативних основ фізичного виховання студентів у вищій школі України [7, 216-220].

Певною мірою суголосним до нашої теми є дослідження Ю. Ядвіги, у якому окреслена нами проблема з'ясовується вищому навчальному закладі економічного профілю. Авторкою проведено докладний аналіз проблем фізичного виховання студентів вузів, виокремлено пріоритетні напрямки досліджень, які стосуються організації і змісту навчального процесу співвідношенню, завдань професійно-прикладної фізичної підготовки і мотивації до фізичного вдосконалення молоді [12, с. 4-5].

Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж XX століття висвітлені у працях А.Кухтія. Вони важливі для нас з огляду на проблематику (періодизацію фізкультурно-спортивного руху у XX столітті; розгляд сучасних наукових положень теорій фізичної культури щодо основ фізкультурно-спортивного руху та визначення ролі і місця державних і громадських організацій в сфері фізичної культури і спорту; з'ясування основних принципів, форм та змісту організаційних основ розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж XX століття) [9, с. 19]. А. Кошопал на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувала суть і структуру готовності майбутніх учителів до фізичного самовдосконалення, визначила критерії (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний і діяльнісно-результативний) та рівні готовності студентів до фізичного самовдосконалення (директивно-емпіричний, адаптивно-алгоритмічний, локально-рефлексивний і системно-рефлексивний) [8, с. 15-17].

Мета статті – здійснити аналіз особливостей функціонування та розвитку фізичного виховання студентів в досліджуваній період.

Виклад основного матеріалу. Фізичне виховання студентської молоді у 40-50 роках XX ст. продовжувало довоєнну практику фізичного виховання студентської молоді. Як відомо, фізичне виховання у вищих навчальних закладах запроваджене було лише в 30-ті рр. XX ст.(1931р.) як обов'язкова навчальна дисципліна, яку викладали на перших двох курсах по дві години в декаду (десятиденний проміжок часу, застосований у розкладі навчальних занять у вищих навчальних закладах цього часу), з наступного навчального року кількість годин збільшувалася ще на одну для студентів трьох перших курсів. [10, с. 48]. У воєнний період 1939-1945 рр. у ВНЗ СРСР вводяться нові навчальні програми 1940-1941 рр., 1944 р., у яких особливу увагу звернуто на розвиток військово-прикладних видів спорту (170 годин на військову підготовку та 120 – на фізичне виховання). У підготовці 1-2 курсів з'являються такі види спорту, як лижі, плавання, фехтування на рушницях, легка атлетика (крос, маршові походи) [2, с. 9].

У післявоєнний період відновили свою роботу видавництва «Фізкультура і спорт» (заснований 1923 р.), щомісячний науково-теоретичний журнал «Теорія і практика фізичної культури» (заснований 1925 р.), журнал «Фізична культура в школі», що видається з 1930 р.; відновлюються наукові установи: Центральний науково-дослідний інститут фізичної культури в Москві, НІІФК в Ленінграді.

Навчальні програми з фізичного виховання для студентів вишів базувалися на довоєнній програмі 1937 – 1938 рр., на основі якої студенти оволодівали загальними теоретичними знаннями і практичними вміннями з основ радянського фізкультурного руху, надання першої медичної допомоги, проведення спортивного масажу, дотримання особистої гігієни фізкультурника. Крім того, для цього періоду було характерним набуття спеціальних знань і вмінь з таких видів фізичного виховання як: плавання (звичка до води, оволодіння різними стилями, застосування плавання в трудовій та оборонній діяльності); гімнастика, яка сприяє загальному оздоровленню і всебічному розвитку, виробленню правильної осанки, формуванню організованості й дисципліни тощо; легка атлетика, яка забезпечує кращу підготовку до складання норм ГПО (біг, штовхання ядра, кидання м'яча, крос, потрійний стрибок, метання диску тощо); лижний спорт, необхідного як для використання в умовах військової діяльності, так і для підвищення життєвого тону, зміцнення нервової системи; спортивні ігри (волейбол, гандбол, футбол, воєнізовані ігри тощо) [12, с. 9].

Негативно позначилося на фізичному вихованні студентів скасування самостійних кафедр фізичної культури, їх злиття з військовими кафедрами у воєнні та в перші післявоєнні роки. Головне завдання об'єднаних кафедр полягало передусім у військовій підготовці студентів. Для її вирішення об'єднані кафедри вузів, починаючи ще з 1944 р, укомплектовувалися офіцерами, фахівцями військової справи, колишніми фронтовиками. Для викладання фізичної культури вони не мали відповідної кваліфікації, що негативно впливало на процес фізичного виховання студентів [4]. Уже в 1947 році вийшов наказ Міністерства вищої освіти СРСР і Всесоюзного комітету у справах фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР «Про заходи щодо поліпшення фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах», рекомендувавши

розділити військо-фізкультурні кафедри на автономні. На виконання цього наказу Міністерства у 1948 році у вищих навчальних закладах була зроблена спроба деякої корекції організації процесу фізичного виховання. Так, значно збільшилася кількість годин для загального курсу з фізичного виховання (зі 180 годин у 1933 р. до 640 годин у 1948 р.) [6, с. 5]. Однак кадрові і, отже, програмно методичні можливості фізкультурних кафедр вузів в той період були вкрай обмежені, тому серйозних змін пройти не могло.

Прийняття постанови ЦК КП(б)У від 6 квітня 1949 року про розвиток фізичної культури передбачало досягнення лідерських позицій у професійному спорті. Ці завдання адресувалися також кафедрам фізичного виховання, які змушені були займатися підготовкою висококваліфікованих спортсменів, тоді як фізичне виховання студентської молоді залишалось поза увагою кафедр.

Як зазначають дослідники, у 1951 році Міністерство вищої освіти СРСР вводить в дію навчальну програму з фізичного виховання студентів ВНЗ, а з 1955 року рекомендує організувати спортивні відділення з видів спорту. Такий підхід зміщував ракурс на побудову системи вузівського фізичного виховання на основі спортивної спеціалізації. Була вибудована і сформована система соціалістичної організації фізичної культури та спорту на принципі партійного керівництва розвитком фізичної культури як єдиної із сторін життя соціалістичного суспільства. Використовуючи великі матеріальні ресурси для підготовки спортсменів, на кафедрах досить часто не вистачало найпростішого обладнання і інвентаря для проведення навчальних занять з фізичного виховання, слабо розвивалось науково-методичне забезпечення навчального процесу з фізичного виховання. Видання навчально-методичної літератури досить серйозно підлягало ідеологічній перевірці, ВНЗ не мали змоги видавати найпростіші методичні рекомендації, що негативно впливало на формування методичної системи. Як зазначає Г. Грибан, цей період розвитку методичної системи фізичного виховання можна окреслити як застійний [4, с. 32]. Зауважимо, що застійність характерна й для інших напрямків фізичного виховання в цей період.

За спостереженням Є. Євтушенка, для повоєнних нормативно-правових актів характерними є заходи, спрямовані на виправлення критичної ситуації у ставленні до фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Ця ситуація виникла через низку об'єктивних причин соціально-економічного та побутового характеру (відсутність гуртожитків, доступного регулярного харчування тощо) і змушувала студентів шукати додаткові доходи для існування. здебільшого пов'язані з важкою малокваліфікованою фізичною працею. Відповідно, на заняття фізичною культурою, а тим більше спортом, у студентів просто не вистачало сил та часу [5, с. 3].

Фізичне виховання студентів вузів здійснювалося за допомогою трьох основних форм роботи: а) академічні обов'язкові навчальні заняття були організовані для студентів I і II курсів усіх вузів. Заняття були обов'язковими для всіх, допущених медичною комісією. Академічні заняття ділилися на теоретичні і практичні; б) факультативні заняття відвідувалися студентами I–IV курсів за вибором; в) спортивно-масова робота організовувалася і проводилася кафедрами і спортивними товариствами у вигляді туристичних походів, змагань і секційної роботи за окремими видами спорту [9, 45].

Зауважимо також, що в розділі "Теорія виховання" у програмах та в навчальній літературі 40–50- років (програми 1947, 1950 рр.) розглядалися лише проблеми морального виховання (Основи морального виховання, методи морального виховання, виховання радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму). У 60–70- роках у структурі виховання виділяється розумове, моральне, трудове, фізичне, естетичне виховання, а починаючи з 80- – також ідейно-політичне, економічне, екологічне виховання.

Таким чином, до кінця 1950- рр. реорганізація в галузі фізичної культури супроводжувалася нестабільністю навчально-виховного процесу, слабкою матеріальною базою, гострим дефіцитом кадрів з вищою спеціальною освітою та низьким рівнем медичного обслуговування студентів в процесі фізичного виховання у вищих навчальних закладах. А втім слід відзначити, що в більшості вузів поступово фізична культура ставала повноправною навчальною дисципліною у ВНЗ. Організаційні зміни в сфері вузівської фізичної культури ініціювалися регулярними урядовими вказівками та постановами, що сприяло їхній оптимізації. Так, істотним поштовхом до поліпшення фізкультурної роботи серед студентів стало постановою президії ВЦРПС і бюро ЦК ВЛКСМ «Про поліпшення спортивно-масової та оздоровчої роботи серед студентства та учнів середніх спеціальних навчальних закладів», яка вийшла в 1960 р. З метою виконання цієї постанови вузи перейшли на нові навчальні плани, які передбачали спеціалізацію за видами спорту [5, 6]. Вони також привнесла єдині вимоги до навчального та позанавчального процесу з фізичного виховання. Програма передбачала організацію занять з фізвиховання для студентів усіх вузів (у тому числі педагогічних) 4 обов'язкових години на тиждень.

Велика увага приділялась гігієні у загальній системі заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я. Саме на основі вивчення особливостей впливу різноманітних факторів зовнішнього середовища на організм людини розробляються гігієнічні рекомендації, норми і правила для створення сприятливих умов занять фізичною культурою.

Облік успішності студентів з фізичної культури здійснювався на підставі заліків в кінці кожного семестру, які найчастіше проводились у формі змагань [9, 56]. В основу програми і залікових вимог для підготовчих груп була покладена підготовка і здача норм і вимог комплексу ГТО другого ступеня. У програмах і заліках для груп спеціалізації за видами спорту у всіх відділеннях передбачалось оволодіння студентами основами техніки в обраному виді спорту, виконання 3-го спортивного розряду або наближених до нього норм. Для груп спортивного вдосконалення в основу програм було покладено підвищення спортивної майстерності в обраному виді спорту. Для студентів усіх груп проводились залікові змагання із загальної фізичної підготовки, а навчальними планами і програмами було передбачено оволодіння необхідними прикладними і інструкторськими навичками [1, с. 34-35].

У 60–80 рр. у системі фізичного виховання студентської молоді зміщується ракурс на залучення якомога більшої кількості студентів до участі у фізкультурних заходах (заняття у спортивних секціях, участь у змаганнях тощо). На зміну вузькій професійній підготовці приходить масовість у системі фізичного виховання студентів, що, безперечно, було кроком вперед (якщо порівнювати з попереднім десятиліттям), хоча спортивна інфраструктура не була достатньою і не могла забезпечити всіх охочих для повноцінних занять спортом. Забігаючи вперед, скажемо, що ця проблема, на жаль, ще більш

загострилася в часи незалежності.

Період 40–80 рр. у системі виховання (фізичного також) характеризується, колективістським підходом – беззастережному підпорядкуванню державі особистості, тоді як особисті інтереси визнавались антисоціальними. Молода людина (студент) мала бути гвинтиком державного механізму з “єдино правильним” марксистсько–ленінським світоглядом. Тобто процес розвитку особистості був під пильним оком державних інституцій [3, с. 6].

Висновки. У хронологічних межах 1940–1980 рр. щодо розвитку фізичної культури в системі вищої освіти можна виділити два етапи. Перший етап 1945 – кінець 1950-рр. проходив в умовах післявоєнної відбудови народного господарства, на що були спрямовані зусилля всього суспільства. Він характеризується відновленням діяльності фізкультурних організацій, поступовим збільшенням масовості фізкультурного руху. Матеріальна база поповнювалася за рахунок самих вузів, і в більшості з них з цієї причини була дуже слабкою. Навчальний процес з фізичної культури не відрізнявся стабільністю і якістю.

Другий етап – 1960–1985 рр. був пов'язаний з введенням нових навчальних планів з фізичної культури в системі вищої освіти і створенні єдиного студентського товариства «Буревісник», що дозволило більш чітко координувати і розвивати всі напрямки фізкультурного руху в вузах. Саме на тому етапі розвитку введена схема навчального процесу, впорядкована робота з проведення позанавчальних форм фізкультурних заходів, розв'язана кадрова проблема, сформована матеріальна база, покращено медичне обслуговування. Процес функціонування та розвитку фізичного виховання майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України 2–ї половини ХХ століття (40–80 рр.), як і виховання в цілому, базувався на матеріалістичному розумінні всесвіту, комуністичній ідеології, авторитаризмі, які визначали методологічну базу досліджень у радянські часи. Ці підперіоди мають свої особливості передусім щодо навчального навантаження, видів, форм проведення фізичного виховання, матеріально–технічного забезпечення тощо, але суттєвих відмінностей не спостерігається, адже структура керівництва радянською системою фізичного виховання, заснована на принципі вертикальної підпорядкованості (1936), не змінювалася аж до розпаду СРСР (1990 р.).

Перспективи подальших студій вбачаємо в дослідженні методичних та практичних аспектів фізичного виховання студентів педагогічних вишів у другій половині ХХ – початку ХХІ ст.

Література

1. Виленский М.Я. Комплекс ГТО в физическом воспитании студентов: Учебно–методическое пособие /М.Я. Виленский, В.В. Михайлов, И.А. Левенко. – М.: МГПИ, 1979. – 109 с.
2. Войнаровский А. Историчний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах / Войнаровский Анатолий // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 2 (18). С. 7–10.
3. Войнаровский А. Протиріччя й проблеми традиційної системи фізичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах України / Войнаровский Анатолий // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 2 (22). – С. 6.
4. Грибан Г. Тенденції розвитку методичної системи фізичного виховання студентів в освітній практиці у ХХ столітті. Педагогіка, психологія та медик–біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / Грибан Галина // Харк. нац. пед. ун–т ім. Г. С. Сковороди. – Харків: Вид–во ХПІ. – 2012. – № 8. – 32–37.
5. Нормативно–правова база фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина 40– – кінець 80– рр. ХХ ст.) / Євтушенко Євгеній // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 4 (58). С. 3 – 11.
6. Козіброцький С. Особливості та напрями укладання навчальних програм із фізичного виховання для студентів вищих навчальних закладів України / Козіброцький Сергій, Деделюк Ніна // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2011. – № 4 (16). – С. 3 – 5.
7. Козіброцький С. Еволюція структури та змісту теоретичного розділу в програмах з фізичної культури для студентів вищих навчальних закладів України / Козіброцький Сергій // Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури і спорту. – Л.: ЛДІФК, 2001. – Вип. 5. – Т 1. – С. 216–220.
8. Кошолоп А.С. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до фізичного самовдосконалення: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / А.С. Кошолоп ; Вінниц. держ. пед. ун–т ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2009. – 20 с.
9. Кухтій А.О. Організаційні основи розвитку фізкультурно–спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття: Автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / А.О. Кухтій ; Львів. держ. ін–т фіз. культури. – Л., 2002. – 20 с.
10. Научные основы физического воспитания студентов педагогического института: Межвуз. сб. науч. тр. – Л.: ЛГПИ, 1980. – 151 с.
11. Соколова Н. Розвиток системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах України (ХІХ ст. – 1991 р.) / Соколова Надія // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2012. – № 1. – С. 48–52.
12. Физическая культура в научной организации учебы студентов педагогического института: Сб. науч. трудов. – М., 1973. – 93 с.
13. Шепеленко Г. П. Становлення та розвиток фізичного виховання студентів у вищих педагогічних навчальних закладах України (1917 – 1941 рр.): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Г.П. Шепеленко ; Харк. держ. пед. ун–т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2002. – 17 с.
14. Ядвіга Ю. П. Фізичне виховання студентів вищого навчального закладу економічного профілю в період трансформації вищої освіти України в європейський простір: дис. ... кандидата наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Ядвіга Юлія Петрівна. – К., 2011. – 198 с.

Reference

1. Vylenskyi M.Ia. The Complex of the GTO (Ready for Labour and Defence of the USSR) in the Physical Education of Students /M.Ia. Vylenskyi, V.V. Mykhailov, Y.A. Levenko. – М.: МНПУ, 1979. – 109 s.

2. Voinarovskiy A. Historical Analysis of the Development of Student Sport in Higher Education Institutions / Istorychnyi analiz rozvytku studentskoho sportu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh / Voinarovskiy Anatolii // Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. – 2012. – № 2 (18). С. 7–10.
3. Voinarovskiy A. Contradictions and Problems of the Traditional System of Physical Education of Student Youth in Higher Educational Institutions of Ukraine / Voinarovskiy Anatolii // Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. – 2013. – № 2 (22). – С. 6
4. Hryban H. Trends in the Development of the Methodical System of Physical Education of Students in Educational Practice in the 20th Century / Hryban Halyna // Khark. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. – Kharkiv: Vyd-vo KhPI. – 2012. – № 8. – 32–37./
5. Yevtushenko Y. The Legal Framework of Physical Education in Higher Educational Institutions of Ukraine (the second half of the 40s - the end of the 80s of the 20th century) / Yevtushenko Yevhenii // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – 2016. – № 4 (58). S. 3 – 11.
6. Kozibrotskiy S. Features and Directions of Making Educational Programs for Physical Education for Students of Higher Educational Institutions of Ukraine / Kozibrotskiy Serhii, Dedeliuk Nina // Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. – 2011. – № 4 (16). – С. 3 – 5.
7. Kozibrotskiy S. Evolution of the Structure and Content of the Theoretical Section in the Programs of Physical Culture for Students of Higher Educational Institutions of Ukraine / Kozibrotskiy Serhii // Moloda sportyvna nauka Ukrainy: Zb. nauk. statei z haluzi fizychnoi kultury i sportu. – L.: LDIFK, 2001. – Vyp. 5. – Т 1. – С. 216–220.
8. Kosholap A.S. Pedagogical Conditions for Training Future Teachers for Physical Self-Improvement: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 / A.S. Kosholap: Vinnyts. derzh. ped. un-t im. M.Kotsiubynskoho. – Vinnytsia, 2009. – 20 s.
9. Kukhtii A.O. Organizational Basis for the Development of Physical Culture and Sports Movement in Ukraine during the 20th century: Avtoref. dys... kand. nauk z fiz. vykhovania i sportu: 24.00.02 / A.O. Kukhtii ; Lviv. derzh. in-t fiz. kultury. – L., 2002. – 20 s.
10. The Scientific Basis of Physical Education of Students of the Pedagogical Institute. Mezhvuz. sb. nauch. tr. – L.: LHPY, 1980. – 151 s.
11. Sokolova N. The Development of the System of Physical Education in Higher Educational Institutions of Ukraine (19th century - 1991) / Sokolova Nadiia // Sportyvnyi visnyk Prydniprovia. – 2012. – № 1. – С. 48–52.
12. Physical Education in the Scientific Organization of Students' Studying Process at the Pedagogical Institute: Sb. nauch. trudov. – M., 1973. – 93 s.
13. Shepelenko H. P. Formation and Development of the Physical Training of Students in the Educational Institutions of Ukraine (1917 - 1941): Avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.01 / H.P. Shepelenko ; Khark. derzh. ped. un-t im. H.S.Skovorody. – Kh., 2002. – 17 s.
14. Iadviha Yu. P. Physical Education of Students of the Economic Institution of Higher Education in the Period of Transformation of Ukraine's Higher Education into the European Space: dys. ... kandydata nauk z fiz. vykhovannia ta sportu : 24.00.02 / Iadviha Yuliia Petrivna. – K., 2011. – 198 s.

Байрачний О. В.

**кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання і спорту України**

Зора К. П.

**кандидат наук з фізичного виховання і спорту
Національний університет фізичного виховання і спорту України**

Іванов П. П.,

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАСТАНОВИ У ФУТБОЛЬНИХ КОМАНДАХ РІЗНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Тактична підготовка в футболі складається з декількох компонентів і передбачає використання різних форм, методів і засобів. Однією з її складових є установка на гру перед матчем. Значимість установки на гру визначається її вирішальним впливом на процес формування психологічної готовності футболістів до гри і закріплення тактичних напрацювань команди протягом межігрового циклу. У свою чергу серед факторів, що детермінують ефективність установки, необхідно виділити рівень професійної компетентності тренера, а саме його комунікаційні здібності. В роботі визначені психологічні особливості організації та проведення установки на гру в футболі і сформульовані відповідні вимоги до особистісно-психологічним і психофізіологічним характеристикам тренера. На основі аналізу даних спеціальної літератури та узагальнення власного практичного досвіду запропоновані практичні рекомендації щодо підвищення ефективності комунікаційного процесу в системі «тренер-спортсмен» при проведенні установки на гру.

Ключові слова: *настанова на гру, професійна компетентність тренера, комунікаційні навички.*

Байрачний О.В., Зора К.П., Иванов П.П. Организация и проведение установки на игру в футбольных командах разной квалификации: психологический аспект *Тактическая подготовка в футболе состоит из нескольких компонентов и предусматривает использование различных форм, методов и средств. Одной из ее составляющих является установка на игру перед матчем. Значимость установки на игру определяется ее решающим влиянием на процесс формирования психологической готовности футболистов к игре и закреплению тактических наработок*